

“MECLİS TOPLANMALI, FAKAT İSTANBUL'DA DEĞİL, ANADOLU'DA”

Yazı
İbrahim BERKSOY
(ME'91)

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, daha 1919'da Erzurum'daki kongre günlerinde, Refet Paşa'nın bir telgrafına verdiği yanıtta, işgal tehdidi altındaki “payitaht” İstanbul'da “Mebuslar Meclisi”nin toplanmasının “akıl dışı” ve “amaçsız” olacağını *Nutuk*'ta yukarıdaki sözlerle özetler.

23 Nisan 1920'de Ankara'da, “olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin, ulusun işlerini yürütmek ve denetlemek üzere toplanması” hiç de kolay olmadı. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, o zor yılları, tanıklık ve belgelerle *Nutuk*'ta ayrıntılı olarak anlatır.

13 Ekim 1919'da İstanbul'da açılış toplantısını yapan Mebuslar Meclisi, Mustafa Kemal'in öngörüsünü doğrular şekilde, çalkantılı iç ve dış olayların girdabında geçen kısa süre zarfında, 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgaliyle dağılır. İstanbul'un işgalinden 3 gün sonra 19 Mart 1920'de Mustafa Kemal, Temsil Heyeti adına illere, bağımsız sancaklara ve kolordu komutanlıklarına, kısacası tüm ulusa hitaben bir bildiri yayımlar. Bildirinin birinci maddesi şöyledir: “Ankara'da, olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin, ulusun işlerini yürütmek ve denetlemek üzere toplanacaktır.” Bu açık ve kesin karara karşın kimi kesimler “olağanüstü bir meclis”in toplanabilmesinin mevcut Anayasa'ya göre mümkün olup olmayacağını tartışmaya açabiliyordu. İşgal sonucunda dağılan Mebuslar Meclisi'nin başkanı Celalettin Arif Bey Ankara'da toplanacak olan meclise ihtiyatla yaklaşıyordu. *Nutuk*'ta bu yöndeki tartışmalar ve yazışmalar olanca açıklığıyla ortaya konulmuştur.

* * *

Bilirsiniz; Mustafa Kemal, “büyük nutkuna” 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak bastığı gün itibariyle memleketin içinde bulunduğu durumu tahlil eden “manzara-i umumiye” ile başlar. Daha ilk paragrafta dönemin hükümeti şöyle takdim edilir: “*Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet, güçsüz, onursuz, korkak, yalnız padişahın isteklerine uymuş, onunla birlikte kendilerini ayakta tutabilecek herhangi bir duruma boyun eğmiş* [durumda].”

Mustafa Kemal'in nutkunun başında sözünü ettiği Damat Ferit Hükümetinden (1919, 6 ay) başlamak üzere İmparatorluğun hukuken sona erdiği 1922 yılına kadar birbiri ardına kısa ömürlü tam 5 hükümet kurulur. Bunlar; Ali Rıza Paşa Hükümeti (1919-1920, 4 ay), Salih Paşa Hükümeti (1920, 1 ay), 2. Damat Ferit Paşa Hükümeti (1920, 6 ay) ve son olarak Tevfik Paşa Hükümeti (1920-1922, 2 yıl 1 ay).

1918-1922 yılları arasında birbiri ardı sıra tam 5 hükümet kurulmuş ancak çöküş önlenememiştir. Damat Ferit Paşa gitsin Ali Rıza Paşa gelsin, Ali Rıza Paşa gitsin Salih Paşa gelsin, Salih Paşa gitsin yeniden Damat Ferit Paşa gelsin, Damat Ferit Paşa gitsin Tevfik Paşa gelsin kabilinden, devlet katında, kolay yoldan kabineler kurma, bakanları sorgusuz sualsiz azletme, yerine keyfe keder atamalar yapma arzusu, isteği yalnızca o dönemde değil, her dönemde çıkmaz bir yoldur. Çünkü, devir imparatorluklar devri değildir. Birinci Dünya Savaşı bitiminde yalnızca Osmanlı İmparatorluğu değil, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Çarlık Rusyası da tarihe karışmıştır.

Savaş sonrası dönemde imparatorlukların yerini ulusal kurtuluş savaşları ile kurulan, yurttaşlık esasına dayalı ulus devletler almıştır. Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının öncülüğünde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tüzel kişiliğinde yürütülen ulusal kurtuluş savaşımız zaferle sonuçlandırıldıktan sonra önce 1 Kasım 1922'de hilafet ve saltanat makamları birbirinden ayrılarak saltanat makamı kaldırılmış, ardından 29 Ekim 1923'te halk egemenliğine dayalı Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve son olarak da 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır.

23 Nisan 1920'de Ankara'da, “olağanüstü yetkilere sahip, ulusun işlerini yürütmek ve denetlemek üzere toplanan” *Büyük Millet Meclisi*, dünyadaki diğer mazlum milletlerin de örnek aldığı eşsiz bir ulusal kurtuluş örgütlenmesidir. Bu yönüyle değeri büyüktür.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi'mizin açılış yıldönümü tüm ulusumuza kutlu olsun.

